

Psykologer i vidneskranken

Tavshedspligten kan kun vige, hvis det forhindrer mennesker i at komme til skade fremover. Ellers ikke. Det er to forskere og en privatpraktiserende psykolog enige om.

Yvonne Kronberg,
specialist i psykoterapi,
privatpraktiserende psykolog
i Hillerød:

Hvad betyder det for dit arbejde, at du har tavshedspligt?
- I det daglige tænker jeg ikke over tavshedspligten. Den ligger fuldstændig implicit som en sikker grund i ethvert forløb. Terapi handler utrolig meget om at etablere en god forbindelse og en gensidighed og tillid i relationen, og her er tavshedspligten fundamentet. Klienten ved, at han eller hun kan sige alt her, det kommer ikke ud af dette rum.

Hvor vigtigt er det i praksis?

- Der er mange steder i det moderne samfund, hvor man skal skrive under på samtykkeerklæringer, fx i sager om fleksjob, førtidspension eller sygedagpenge skriver klienten under på, at kommunen må indhente oplysninger om dem hos psykologen. Så oplever jeg indimellem, at de spørger til min tavshedspligt: "Det her, det kommer ingen vegne?". De ved godt, at jeg har tavshedspligt, men når de er pressede, bliver de usikre ved at fortælle noget, som er meget privat. De er nødt til at give samtykke for at få sygedagpenge, men usikre på, hvor meget psykologen kan sige videre af det, de fortæller.

Hvad siger du så til dem?

- At jeg har en procedure: Jeg skriver noget, og de ser det. Jeg er nødt til at svare på det, kommunen vil have, men på en måde, som jeg kan stå inde for, og som tager vare på deres oplysninger. Jeg er nødt til at give de oplysninger, så kommunen kan forstå, at de skal lade dem være. Det er som at bevæge sig på en knivsæg. Jeg videregiver jo oplysninger om helbred og psyke.

Hvad ville det betyde for forholdet mellem psykolog og klient, hvis den ikke fandtes?

- Jamen, så tror jeg slet ikke, terapi kunne lade sig gøre. Tavshedspligten er urgrunden, og brud på den kan virke som et jordskælv; den er baggrunden for, at vi kan etablere et tillidsforhold. Mange klienter venter jo, til de har ryggen helt op mod muren, før de går til en psykolog, og hvis vi skal kunne samarbejde, er jeg nødt til at have de rigtige oplysninger og hele historien.

Har du oplevet situationer, hvor du overvejede, om en sag var omfattet af indberetningspligt?

- Ja, det har jeg selvfølgelig gjort, men det er nu ikke mange. Jeg arbejdede i flere år med flygtninge og indvandrere, hvor jeg fik kendskab til en, som fortalte om en nærtstående person, der

havde giftet sig proforma. Der var jeg meget i tvivl, om jeg skulle indberette det eller ej, for det kolliderede i den grad med mine egne holdninger. Men jeg valgte ikke at gøre det. Der kan også være klienter, som fortæller om økonomisk kriminalitet, men det anser jeg ikke for at være lige så alvorligt som overgreb på børn eller planer om at myrde andre.

Har du oplevet situationer, hvor du overvejede, om du burde bryde din tavshedspligt?

- Meget sjældent, og det er egentlig forbavsende, i betragtning af hvor mange mennesker jeg har talt med. I arbejdet med flygtninge og indvandrere var der nogle, som forsøgte at snyde med at sige, at de havde været udsat for tortur, eller forsøgte at snyde sig til pension. Men da havde jeg mulighed for at handle på det, for jeg skulle jo give myndighederne min vurdering af deres sag.

- Hvis mindreårige børn går i terapi og forældrene presser lidt på for at få at vide, hvad der foregår, opstår der et dilemma. På et plan skal de inddrages, på et andet skal barnet vide, at det, de fortæller om mor og far, ikke kommer videre. Det løser vi ved at spørge barnet: Hvad siger du til, at vi taler med mor om denne sag? Og hvis barnet så siger nej, må man respektere det. Det kan godt være, at forældrene kunne få medhold i, at man skulle fortælle det, fordi det vedrører et barn, men jeg ville alligevel sige nej.

Kunne du forestille dig andre sager, hvor det er rimeligt at ophæve tavshedspligten?

- Overgreb på børn og forbrydelser på liv og lemmer. Jeg har aldrig været ude for en klient, som selv havde begået overgreb på børn, men hvis jeg får noget på tredje hånd, har vi talt om det på en måde, så klienten selv er gået videre med det. For mange år siden havde jeg en klient, som jeg frygtede var suicidal, og som jeg sørgede for at få indlagt. Det var ikke brud på tavshedspligten, for jeg fik klientens tilladelse til at kontakte hospitalet og bad dem beholde den pågældende. Det var et dilemma, som jeg tænkte meget over, men hvis et liv er i fare, synes jeg, man bliver nødt til at handle.

Kunne du forestille dig sager, hvor det var i orden at pålægge en psykolog at vidne?

- I princippet synes jeg, det er forkert. Hvis man begynder at åbne for det, så kommer der sprækker i tavshedspligten og dermed i det fundament, som den udgør for tillidsforholdet. Hvad er så det næste, man kan pålægge psykologer at vidne om, hvad synes domstolen så næste gang? Det er lidt som med ytringsfriheden – hvis der er nogle ting, du må udtale dig om, og andre ikke, så har du reelt afskaffet den.

>

Stig Bernt Poulsen, lektor, Institut for Psykologi, Københavns Universitet, forsker blandt andet i psykoterapi. Har vidnet til fordel for psykologen i sagen.

> **H**vorfor er tavshedspligten så vigtig for psykologer?
 - Tavshedspligten er vigtig for at gennemføre en psykoterapi og opnå et godt resultat. Jo alvorligere problemstillingen er, jo vigtigere er tavshedspligten for klienten. Tavshedspligten har stor betydning for den terapeutiske alliance. Den gode relation er vigtig for at nå et godt resultat. Hvis du sår tvivl om den absolutte fortrolighed, svækker du terapiens effekt. Mange klienter har i forvejen problemer med at føle tillid, fordi de har oplevet svigt. Det er vigtigt for terapien, at vi kan opbygge og opretholde den tillid.

Hvad betyder det i den konkrete situation?

- Hvis du arbejder med mennesker, som er lidt på kanten af samfundet, kan det være, at de selv eller i deres relationer til andre kender til større eller mindre forseelser som sort arbejde eller socialt bedrageri. Det behøver ikke være store sager, men hvis der opstår en frygt for, at psykologen kunne finde på at indberette sådanne forhold, kan terapien blive alvorligt forstyrret.

- I den mere alvorlige ende, fx når soldater er i krig, vil der kunne opstå gråzoner eller situationer, hvor de bliver i tvivl om, hvorvidt noget var etisk forsvarligt eller ej. Hvis det kommer overordnede for øre, kan de risikere en sag enten for dem selv eller deres kammerater.

Hvad ville det betyde for forholdet mellem psykolog og klient, hvis tavshedspligten ikke fandtes?

- Det afgørende i psykoterapien er, at klienten kan tale frit og have en god relation til terapeuten. Det er noget af det, der gør, at terapien virker. En del undersøgelser viser ret entydigt, at det er med til at begrænse effekten af terapien og også afholde folk fra at opsøge terapi, hvis der ikke er sikkerhed for fortrolighed. Fx viser en undersøgelse blandt amerikanske militærfolk, at netop tvivl om tavshedspligten var et helt konkret problem, som afholdt flere fra at tale med en psykolog.

Hvor langt skal psykologer gå for at holde fast i deres tavshedspligt?

- Hvis du fx får kendskab til børnemishandling, aktive pædofile eller depressive, som har planer om at begå selvmord, så er du etisk forpligtet til at skride til handling. Men princippet er, at man kan indberette forhold, når det tjener til at beskytte mennesker mod fremtidige skader, ikke når det drejer sig om at op-

klare tidligere forbrydelser. Det er knæsat i etiske regelsæt for psykologer verden over. Sådan er praksis globalt.

- Vi risikerer en glidebane, hvis ikke vi har meget klare regler. Hvis en psykolog, som er ansat i socialforvaltningen, skal oplyse om socialt bedrageri eller sort arbejde, kommer vi til at fungere som politibetjente, og så er vi ikke i stand til at røgte vores arbejde.

Er retten ikke netop garant for, at det ikke er bagateller, der lægges til grund for at tvinge en psykolog til at vidne?

- Jeg kan godt forstå synspunktet, men hvis vi ikke har et nagelfast princip om, at det alene handler om at forebygge fremtidige skader, hvis vi begynder at gradbøje tavshedspligten, så er vi ude på en glidebane allerede. Vi har en etisk forpligtelse, der for mig at se er mere fundamental end domstolens afgørelser. Den skal ingen gradbøje – heller ikke Østre Landsret.

Kunne du forestille dig sager, hvor det alligevel er rimeligt at ophæve tavshedspligten?

- Nej, det vil jeg ikke sige. Hvis en psykolog i en konkret sag føler sig forpligtet til at bryde sin tavshedspligt, vil jeg ikke gøre mig til dommer, men som stand må vi holde fast i tavshedspligtens ukrænkelighed over for fortidens hændelser, som ikke indebærer nogen akut fare.

Ask Elklit, professor ved Videnscenter for psykotraumatologi, Syddansk Universitet. Har vidnet til fordel for psykologen i sagen.

> **H**vorfor er tavshedspligten så vigtig for psykologer?
 - Fordi vores klienter skal have tillid til, at det, de fortæller os, bliver i det terapeutiske rum. Når man fortæller noget, som er svært for én: problemer, man har, ting, man ikke kan klare, eller som er skamfulde – så er det vigtigt, at der er fortrolighed og tillid til, at det, man fortæller, kan blive i den kontekst og ikke går ud af det rum.

Hvad så, hvis det sker alligevel?

- Så taber klienten tilliden til psykologen. Så har psykologen svigtet den grundlæggende tillid, klienten havde til ham eller hende.

Hvad ville det betyde for forholdet mellem psykolog og klient, hvis tavshedspligten ikke fandtes?

- Det ville betyde, at alt, hvad man sagde, kunne høres andre

steder. Det har jeg selv oplevet engang, hvor jeg var i parterapi, og hvor jeg bagefter hørte fra andre, hvad terapeuten syntes jeg skulle have gjort. Det skal lige siges, at pågældende ikke var psykolog. Det var meget ubehageligt. Og hvis bare et eneste eksempel kommer ud blandt soldater, så vil antallet af soldater, der bruger psykologer, falde drastisk. De er sårbare i forvejen og meget svære at holde fast. Hvis de får ret i den skepsis, de har i forvejen, vil langt færre soldater søge psykolog, og det er rigtig synd. Psykologer har meget, de kan hjælpe soldater med, men det er svært at overbevise de soldater, der bor ude i skoven eller har det rigtig dårligt, så der skal bare én sag til, så er det hele ødelagt.

Hvor langt skal psykologer gå for at holde fast i deres tavshedspligt?

- Jeg ville gå hele vejen, fordi det er enormt vigtigt for det, vi laver. Man må tage bøder og fængsel med, fordi det er et enormt vigtigt princip.

Er der ikke forskel på at sladre om klienter og så vidne i en sag om mulig fangemishandling?

- Jo. Men i denne sag er der jo en primær person, og det er tolken. Forsvaret må kunne få den nødvendige viden ud af ham. Det er åbenbart kikset, og nu prøver de så at vride den viden ud af psykologen. Jeg synes, forsvaret skulle bruge det primære vidne. Når man ikke kan det, så er der et eller andet galt, som jeg ikke ved noget om. Så stopper sagen.

Kunne du forestille dig sager, hvor det alligevel er rimeligt at ophæve tavshedspligten?

- Kun hvis man har viden om personer, som er i fare eller bliver udsat for overgreb. Eller hvis en person vil tage sit eget liv, da har man pligt til at reagere. Men som terapeut kan man komme rigtig langt via klienten. Man kan lave et sikkerhedsnet, som man selv er en del af. Hvis det ikke er nok, kan man komme i den situation, at man må tage fat i familien eller politiet – eller tale vedkommende til at melde sig selv eller give de nødvendige oplysninger. Man kan komme langt med det terapeutiske arbejde, for hvis klienten siger noget, er det, fordi der er noget, som plager ham, og som han gerne vil have hul på.

Hvad har du ellers fortalt retten i denne sag?

- Jeg fortalte om den metode, der hedder vidnesbyrd, som blandt andet er brugt blandt chilenske flygtninge, hvor de sammen med psykologen beskrev den tortur, de havde været udsat for. Man mener, det i de situationer har en terapeutisk virkning at vidne, fordi det kan medvirke til at vende en anklage mod myndighederne i Chile. Men her var klienten indforstået med det. Hvis klienten siger ja, er det noget helt andet. ■

Bille Sterll, journalist, Dansk Psykolog Forening

SAGEN KORT

Psykologer har tavshedspligt efter psykologlovens § 21 og kan straffes, hvis de giver fortrolige oplysninger videre. Psykologer er desuden omfattet af regler for vidneudelukkelse, som svarer til de regler, der gælder for læger, jf. retsplejelovens § 170. Det betyder, at psykologer kun kan pålægges at vidne mod klientens ønske, hvis en domstol beslutter, at psykologens forklaring er så nødvendig og sagen så væsentlig, at tavshedspligten bør sættes til side for at opklare sagen.

Det var, hvad Østre Landsret mente, da den for nylig pålagde en psykolog at vidne i en sag om mulig mishandling af krigsfanger i Afghanistan. Psykologen ønsker ikke at vidne og henviser til sin tavshedspligt. Psykologen søger nu om, at afgørelsen går videre til Højesteret.

Psykologer – og alle andre borgere – har ifølge Serviceloven pligt til at underrette kommunen, hvis de får viden om, at et barn eller en ung udsættes for overgreb eller omsorgssvigt.

